

УДК 159.923.2

DOI: [https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2\(20\).13](https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2(20).13)

Руслана ПАСІЧНЯК, канд. психол. наук, доц.

ORCID ID: 0009-0006-1421-7480

e-mail: ruslana.pasich@gmail.com

Київський національний університет імені Т. Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ ХАРАКТЕРИСТИК ДИТИНИ З РОЗЛАДОМ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ БАТЬКІВ

Вступ. Наголошено, що здатність батьків ефективно сприяти розвитку та успішній адаптації дітей з розладами аутистичного спектра залежить від їхнього власного емоційного стану та психологічного благополуччя. Суб'єктивна оцінка батьками труднощів дитини, зумовлених симптоматикою аутизму, відіграє істотну роль в переживанні ними задоволеності собою та життям. Метою дослідження було виявлення впливу характеристик дитини з аутизмом на рівень основних показників психологічного благополуччя батьків.

Методи. Емпіричні дані одержано завдяки методу анкетування (авторська анкета) та опитувальника "Шкала психологічного благополуччя" К. Ріффа, а їх опрацювання здійснено з використанням непараметричного статистичного критерію Манна – Уїтні та методу Тау-в Кендалла.

Результати. Виявлено домінування низького рівня психологічного благополуччя в аспекті оцінювання батьками особистісного зростання (50 % опитаних респондентів засвідчили низький рівень цього показника). Установлено, що задоволеність у сфері управління середовищем, особистісного зростання, позитивних стосунків з іншими та прийняття себе має тенденцію до погіршення у зв'язку зі зростанням кількості типів труднощів, зумовлених діагнозом розлад аутистичного спектра. Не виявлено істотних відмінностей в показниках психологічного благополуччя у зв'язку мовленнєвими та сенсорними проблемами в розвитку дітей.

Висновки. Найбільш чутливими аспектами психологічного благополуччя батьків, що виховують дітей з розладами спектра аутизму, виявились "Управління середовищем", "Особистісне зростання", "Позитивні стосунки з іншими", "Самоприйняття" (кількість типів труднощів, поведінкові проблеми, розлади сну), "Цілі життя". Поведінкові проблеми, їх кількість та розлади сну виявились найбільш істотними чинниками відмінностей в рівнях показників психологічної задоволеності опікунів.

Ключові слова: розлад аутистичного спектра, психологічне благополуччя, особистісне зростання, позитивні стосунки з іншими, управління середовищем, самоприйняття.

Вступ

Актуальність. Наукові дослідження свідчать про те, що здатність батьків ефективно сприяти розвитку та успішній адаптації своїх дітей залежить від їхнього власного емоційного стану та психологічного благополуччя. Матері, які мають вищий рівень психологічного благополуччя, демонструють кращу емоційну стабільність та гнучкість у розв'язанні різних проблем, більш тісні стосунки із сім'єю та оточенням, відчувають автономію та позитивний настрій у розвитку емоційного зв'язку з дітьми. Опікуни з високим рівнем психологічного благополуччя зазвичай вважають батьківство найважливішим аспектом життєвих цінностей та цілей, встановлюють контроль над обмеженнями, зумовленими появою дитини з розладом аутистичного спектра, сприймають вимоги до батьківства в ширшій перспективі та ініціюють оптимальний можливий досвід у цих обставинах. Мінімальне психологічне благополуччя співвідноситься з домінуванням негативних емоцій, песимістичним поглядом на виховання дитини з розладом аутистичного спектра (Dykens et al., 2014).

Сказане вище обґрунтовує необхідність дослідження комплексу факторів, що зумовлюють психологічне благополуччя батьків, які виховують дітей із розладами аутистичного спектра (РАС).

Мета: дослідити вплив особливостей дитини, зумовлених розладом аутистичного спектра, на рівень психологічного благополуччя батьків. Досягнення мети забезпечувалося виконанням таких **завдань:** визначити рівні основних показників психологічного благополуччя опікунів дітей з аутизмом; перевірити наявність відмінностей у рівнях вираженості показників психологічного благополуччя батьків залежно від особливостей дитини, зумовлених розладом аутистичного спектра.

Огляд літератури. Узагальнена модель психологічного благополуччя особистості К. Ріффа, на яку ми спиралася у межах нашого дослідження, ґрунтується на положенні про те, що цей конструкт є інтегральним

показником як міри спрямованості особистості на реалізацію основних аспектів позитивного функціонування, так і ступеня її реалізованості. Відчуття щастя, задоволення собою і власним життям – це суб'єктивні прояви психологічного благополуччя особистості (Ryff, & Singer, 1998). Як інтегральне особистісне утворення психологічне благополуччя функціонує в динаміці і тому є мотиваційним параметром особистості (Сердюк, 2017).

Огляд наукових джерел (Alsa et al., 2021) показує, що ефективність різноманітних утручань у напрямку розвитку та покращення функціонального стану дітей з обмеженими можливостями значною мірою залежить від інтенсивності участі сім'ї в цьому процесі. Вважається, що батьки демонструють найбільший вплив на розвиток дітей з оцінкою приблизно 92 %, тоді як терапевти та вчителі становлять 3-4 %. У цьому контексті рівень психологічного благополуччя батьків як мотиваційний параметр особистості становить значний науковий та практичний інтерес.

Оскільки оцінка психологічного благополуччя здійснюється самою людиною з точки зору її життєвих цінностей, цілей та специфіки тієї життєвої ситуації, у якій вона перебуває, то у випадку батьків, які виховують дітей з розладами спектра аутизму, варто дослідити, яким чином на них впливають особливості аутистичної дитини.

Крім порушень у сфері соціальної взаємодії та стереотипної поведінки, особи з РАС більш схильні до проявів деструктивної поведінки (непокора, опозиційна поведінка, знищення майна, відмова дотримуватись інструкцій, прояви фізичної агресії, дратівливість, неконтрольовані спалахи гніву, аутоагресія зі значними самопошкодженнями тощо), мають високий рівень тривожності, страхів, фобій, порушення діяльності сенсорних систем та сну, їм притаманна вибірковість в їжі (Якнюнас, & Гусак, 2019). Такі поведінкові проблеми не тільки посилюють батьківський стрес, але й зумовлюють негативні реакції з боку навколишніх, як наслідок, почуття сорому, провини в батьків та тенденції уникати

© Пасічняк Руслана, 2024

соціальних ситуацій, посилюючи відчуття ізольованості та безпорадності (Пасічняк, 2024).

У межах дослідження рівня психологічного благополуччя батьків необхідно з'ясувати роль факторів, які є результатом появи в сім'ї дитини з розладом спектра аутизму, зокрема, час, який пройшов з моменту, коли батьки дізналися про діагноз; тип та кількість труднощів, характерних для дитини з аутизмом; залученість дитини до роботи з фахівцями, які є спеціалістами в галузі РАС.

Методи

Для досягнення поставленої мети було використано емпіричні методи. Зокрема, авторська анкета, спрямована на виявлення деяких аспектів біографії батьків (вік, стать, освіта, сімейний стан тощо), а також інформації про: кількість дітей з аутизмом, якими опікується респондент; час, який пройшов з моменту встановлення діагнозу; наявність труднощів поведінкового характеру на основі суб'єктивної оцінки опікунів (агресивні реакції, опір вимогам, істерики, вибірковість в їжі тощо); проблеми в мовленнєвому розвитку (практично не розмовляє, не може пояснити свою думку, описати емоції тощо); наявність порушень у сенсорній сфері (наприклад, надмірна чутливість до звуків, дотиків, запахів тощо); проблеми зі сном та його організацією (вимагає постійної присутності поруч, прокидається тощо); залученість дитини до роботи з фахівцями в напрямку

покращення її функціонального стану. Основні показники психологічного благополуччя вивчалися за допомогою опитувальника "Шкала психологічного благополуччя" К. Ріффа.

Дослідження проведено на базі програмного забезпечення Googl Forms, а опрацювання отриманих результатів здійснювалося за допомогою комп'ютерної програми SPSS Statistics 21.0 (використано непараметричний статистичний критерій Манна – Уїтні для встановлення значущості відмінностей та метод Tay-b Кендалла для визначення коефіцієнту рангової кореляції).

Разом у дослідженні взяли участь 218 батьків дітей, яким встановлено діагноз "розлад аутистичного спектра", з яких жінки становили 95,41 %, чоловіки – 4,59 %. Більшість респондентів була у віковому діапазоні 30–40 років (61,47 %). Саме ця вікова група найчастіше повідомляла про дітей з РАС у віці до 6 років. Група 40–50 років була другою за величиною (29,36 %), група у віковому діапазоні 20–30 років дорівнювала 6,42 % респондентів, а старших за 50 років було 2,75 %.

Результати

Рівень вираженості показників психологічного благополуччя батьків, які виховують дітей з розладами спектра аутизму (за шкалою психологічного благополуччя К. Ріффа), наведено на рисунку.

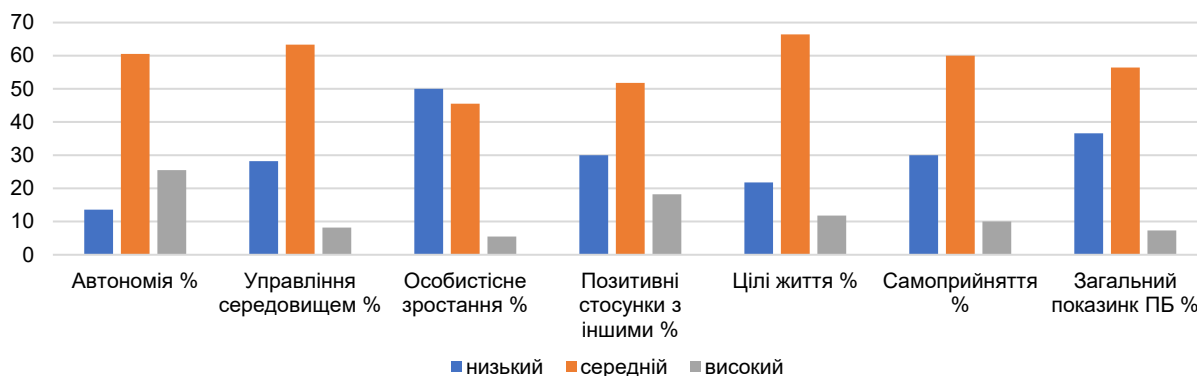

Рис. Показники психологічного благополуччя батьків дітей з РАС

Характерною тенденцією для батьків є те, що практично всі параметри психологічного благополуччя містяться у межах середнього рівня. І тільки для показника "Задоволеність особистісним зростанням" домінує низький рівень – 50 % опитаних батьків виявили незадоволеність цим аспектом власного життя. Ідеться про суб'єктивне переживання ними втрати інтересу до життя, відсутності особистісного зростання, застою, нездатності засвоювати нові навички. Крім того, помітно виражені тенденції незадоволеності у сферах самоприйняття та управління середовищем (відповідно 30 % та 28,2 % респондентів засвідчили низький рівень). Тобто батькам з низькими показниками самоприйняття притаманна незадоволеність собою, неприйняття деяких рис власної особистості. Респонденти, що засвідчили низький рівень задоволеності за показником "Управління середовищем", переживають певне безсилля у своїх намаганнях змінити обставини власного життя, ефективно справлятися із щоденними справами.

Для з'ясування впливу особливостей дитини з розладом аутистичного спектра на показники психологічного благополуччя батьків було здійснено порівняльний аналіз їх рівнів за такими критеріями: кількість дітей з РАС у сім'ї; час, що пройшов з моменту встановлення діагнозу;

наявність поведінкових, мовленнєвих, сенсорних труднощів у дитини, а також проблем з порушенням сну.

Істотних відмінностей у показниках психологічного благополуччя батьків залежно від кількості дітей з РАС у сім'ї не виявлено.

У таблиці 1 наведено результати кореляційного аналізу між показниками психологічного благополуччя батьків та часом, що пройшов з моменту встановлення діагнозу їхнім дітям.

Як видно з таблиці 1, істотних взаємозв'язків між показниками психологічного благополуччя батьків та часом, що пройшов з моменту встановлення діагнозу їхнім дітям, не виявлено. Слабкий негативний кореляційний зв'язок проявився для показника "Цілі життя". Тобто, чим більший стаж виховання дитини з аутизмом, тим менші показники задоволеності реалізацією життєвих цілей у респондентів. Можна припустити, що в цьому разі проявляється фрустрація у зв'язку з нереалізованими очікуваннями щодо певних досягнень у розвитку дитини, покращенням її функціонального стану з плином часу, а також реалізацією власних планів щодо професійного та особистісного росту. Однак ця гіпотеза потребує подальшої перевірки.

Щоб виявити розбіжності в показниках психологічного благополуччя батьків залежно від того, з якими

труднощами, обумовленими розладом аутистичного спектра, стикаються їхні діти, ми розділили вибірку на підгрупи за двома ознаками: кількість типів труднощів, про які повідомляють батьки, та характер проблем, які, на думку батьків, проявляються у картині симптоматики РАС.

У таблиці 2 наведено результати порівняння показників психологічного благополуччя батьків залежно від того, скільки типів труднощів має їхня дитина.

Виявлені розбіжності за показниками "Управління середовищем", "Особистісне зростання", "Позитивні відносини з іншими" і "Самоприйняття". У таблиці 3 показано середні значення за цими показниками для визначених підгруп.

Результати порівняння засвідчують, що показники психологічного благополуччя батьків неухильно погіршуються зі зростанням кількості типів труднощів, з якими стикаються їхні діти з діагнозом РАС.

Перевірка відмінностей у показниках психологічного благополуччя батьків залежно від типу труднощів, характерних для їхніх дітей, засвідчила відсутність таких відмінностей у разі наявності мовленнєвих та сенсорних проблем. Водночас наявність поведінкових проблем впливає на такі аспекти психологічного благополуччя батьків, як управління середовищем, позитивних відносин з іншими та самоприйняття (табл. 4, 5).

Таблиця 1

Взаємозв'язок між показниками психологічного благополуччя батьків та часом, що пройшов з моменту встановлення діагнозу їхнім дітям

За методом Тау-б Кендалла		Час, що пройшов з моменту встановлення діагнозу
Автономія	Коефіцієнт кореляції	,032
	Знач. (двобічна)	,519
Управління середовищем	Коефіцієнт кореляції	,032
	Знач. (двобічна)	,522
Особистісне зростання	Коефіцієнт кореляції	-,009
	Знач. (двобічна)	,862
Позитивні відносини з іншими	Коефіцієнт кореляції	,044
	Знач. (двобічна)	,371
Ціль життя	Коефіцієнт кореляції	-,117*
	Знач. (двобічна)	,019
Самоприйняття	Коефіцієнт кореляції	,033
	Знач. (двобічна)	,504

* Кореляція значуща на рівні 0,05

Таблиця 2

Порівняння психологічного благополуччя батьків залежно від кількості типів труднощів дитини (за критерієм Краскала – Уолліса)

Нульова гіпотеза: розподіл за показником є однаковим для всіх визначених підгруп	Критерій Краскала-Уолліса	
	Значущість	Висновок
Автономія	0,314	Нульова гіпотеза приймається
Управління середовищем	0,000	Нульова гіпотеза не приймається
Особистісне зростання	0,012	Нульова гіпотеза не приймається
Позитивні відносини з іншими	0,015	Нульова гіпотеза не приймається
Ціль життя	0,196	Нульова гіпотеза приймається
Самоприйняття	0,002	Нульова гіпотеза не приймається

Таблиця 3

Середні значення за показниками психологічного благополуччя батьків залежно від кількості типів труднощів їхньої дитини

Показники психологічного благополуччя	Кількість типів труднощів, які має дитина	Середнє	Середньокв. відх.
Управління середовищем	1,00	15,88	2,77
	2,00	13,82	2,93
	3,00	13,57	3,70
	4,00	13,26	3,71
Особистісне зростання	1,00	15,34	4,26
	2,00	15,55	3,55
	3,00	12,91	4,30
	4,00	13,29	5,14
Позитивні відносини з іншими	1,00	15,20	3,88
	2,00	12,40	4,28
	3,00	13,18	4,10
	4,00	14,05	3,59
Самоприйняття	1,00	14,43	3,24
	2,00	14,34	4,67
	3,00	11,94	4,58
	4,00	11,96	4,99

Таблиця 4

Порівняння психологічного благополуччя батьків залежно від того, чи має їхня дитина поведінкові труднощі (за критерієм Манна – Уїтні)

Нульова гіпотеза: розподіл за показником є однаковим для всіх визначених підгруп	Критерій Манна – Уїтні	
	Значущість	Висновок
Автономія	0,337	Нульова гіпотеза приймається
Управління середовищем	0,011	Нульова гіпотеза не приймається
Особистісне зростання	0,582	Нульова гіпотеза приймається
Позитивні відносини з іншими	0,033	Нульова гіпотеза не приймається
Ціль життя	0,371	Нульова гіпотеза приймається
Самоприйняття	0,008	Нульова гіпотеза не приймається

Таблиця 5

Середні значення за показниками психологічного благополуччя батьків залежно від того, чи має їхня дитина поведінкові труднощі

Показники психологічного благополуччя		Середнє	Середньокв. відхилення
Управління середовищем	Немає труднощів	14,80	3,26
	Є труднощі	13,50	3,52
Позитивні відносини з іншими	Немає труднощів	14,78	3,97
	Є труднощі	13,24	4,02
Самоприйняття	Немає труднощів	14,42	3,50
	Є труднощі	12,52	4,87

Низькі показники управління середовищем засвідчують суб'єктивну незадоволеність батьків своєю здатністю справлятися з повсякденними справами, певне безсилля у спробах покращити умови свого життя. Щодо незадоволеності позитивними стосунками з іншими, можна припустити, що зовнішні прояви аутистичної поведінки такі як агресія, мелтдауни (нервовий зрив, що є результатом перенавантаження нервової системи аутистичної дитини), опір вимогам, привертають до себе увагу сторонніх осіб, викликають осуд з їхнього боку, почуття сорому в батьків за те, що вони неправильно виховують своїх дітей, не приділяють їм належної уваги. Очевидно, що на цьому тлі виникає тенденція до уникнення

соціальних ситуацій, ускладнення стосунків з іншими, небажання йти на компроміси для їх підтримки, переживання власної ізоляції та фрустрованості, відсутність достатньої кількості близьких, довірливих стосунків. Відповідно, і рівень самоприйняття за таких обставин доволі низький.

У таблиці 6 наведено результати порівняння психологічного благополуччя батьків залежно від того, чи має їхня дитина розлади сну.

Виявлено розбіжності за показниками управління середовищем, особистісне зростання, цілі в житті і самоприйняття. У таблиці 7 показано середні значення за цими показниками для визначених підгруп.

Таблиця 6

Порівняння психологічного благополуччя батьків залежно від того, чи має їхня дитина розлади сну (за критерієм Манна – Уїтні)

Нульова гіпотеза: розподіл за показником є однаковим для всіх визначених підгруп	Критерій Манна – Уїтні	
	Значущість	Висновок
Автономія	0,570	Нульова гіпотеза приймається
Управління середовищем	0,000	Нульова гіпотеза не приймається
Особистісне зростання	0,000	Нульова гіпотеза не приймається
Позитивні відносини з іншими	0,085	Нульова гіпотеза приймається
Ціль життя	0,004	Нульова гіпотеза не приймається
Самоприйняття	0,000	Нульова гіпотеза не приймається

Таблиця 7

Середні значення за показниками психологічного благополуччя батьків залежно від того, чи має їхня дитина розлади сну

Показники психологічного благополуччя		Середнє	Середньокв. відх.
Управління середовищем	Немає труднощів	14,98	2,88
	Є труднощі	12,70	3,70
Особистісне зростання	Немає труднощів	15,23	3,72
	Є труднощі	12,60	4,79
Ціль життя	Немає труднощів	15,37	3,10
	Є труднощі	14,04	3,71
Самоприйняття	Немає труднощів	14,34	3,99
	Є труднощі	11,68	4,82

Отже, батьки, чиї аутистичні діти мають розлади сну, засвідчили значно нижчі рівні психологічного благополуччя за показниками "Управління середовищем", "Особистісне зростання", "Ціль в житті" та "Самоприйняття". Порушення сну за РАС включають труднощі із засинанням, часті і тривалі нічні пробудження, нерегулярний режим сну, короткі періоди сну або ранні пробудження. Будь-які порушення добових ритмів відображаються на емоціях, концентрації уваги й активності дитини

протягом дня, а також підвищують рівень стресу в батьків. Усе це погіршує фізичне самопочуття батьків, негативно впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність демонструвати терпіння до дитини, виконувати побутові та професійні обов'язки.

Ми не виявили різниці в показниках психологічного благополуччя батьків залежно від залученості дітей до роботи з фахівцями в напрямку покращення їхнього функціонального стану.

Дискусія і висновки

Результати емпіричного дослідження засвідчили наявність істотних відмінностей у показниках психологічного благополуччя батьків залежно від деяких особливостей їхніх дітей, пов'язаних із розладом аутистичного спектра. Установлено, що задоволеність у сфері управління середовищем, особистісного зростання, позитивних стосунків з іншими та прийняття себе має тенденцію до погіршення у зв'язку зі зростанням кількості типів труднощів, зумовлених діагнозом РАС.

Щодо типу труднощів як критерію зміни рівня показників психологічного благополуччя опікунів, то виявлено, що мовленнєві та сенсорні проблеми в розвитку дитини не мають істотного впливу на відмінності між респондентами, тоді як найбільша різниця виявлена за критеріями "поведінкові проблеми" та "розлади сну".

Найбільш чутливими аспектами психологічного благополуччя батьків виявились "Управління середовищем" (кількість типів труднощів, пов'язаних з діагнозом, поведінкові проблеми, розлади сну), "Особистісне зростання" (кількість типів труднощів, розлади сну), "Позитивні стосунки з іншими (кількість типів труднощів, поведінкові проблеми)", "Самоприйняття" (кількість типів труднощів, поведінкові проблеми, розлади сну), "Цілі життя" (значний стаж виховання дитини, розлади сну).

Досить обмежену кількість досліджень було присвячено виявленню взаємозв'язків між характеристиками дитини (тяжкість симптомів аутизму, когнітивні та мовленнєві здібності, порушення сну тощо) та психічним благополуччям батьків. У більшості з них проглядався зв'язок характеристик аутистичної дитини з психічним здоров'ям батьків. Автори досліджень приймають положення про те, що відсутність психічної рівноваги, здатності до адекватної зміни поведінки відповідно до обставини, що склалися (основні показники психічного здоров'я), погіршує психологічне благополуччя особистості. При цьому в одних (Ingersoll, & Hambrick, 2011) встановлено значні взаємозв'язки між особливостями аутистичної дитини та показниками психічного здоров'я, а в інших (Salomone et al., 2018; Yamada et al., 2007) їх не виявлено. Дослідження показали, що поведінкові проблеми більше впливають на психічне здоров'я батьків, ніж сам по собі діагноз "аутизм" у дитини. Низка досліджень виявила тісний взаємозв'язок між труднощами емоційної регуляції (Cai et al., 2018), поведінковими проблемами дітей (Chandler et al., 2016) з посиленням симптомів депресії (Pruitt et al., 2018), материнського стресу та сімейними дисфункціями (Herring et al., 2006).

Дослідження зв'язку між батьківським стресом та експертною оцінкою симптомів дитячого аутизму не встановили такої кореляції (Salomone et al., 2018), але було виявлено взаємозв'язок між стресом та ознаками дитячого аутизму, про які повідомляють самі батьки (Yamada et al., 2007). Ці дані, так само як і результати нашого дослідження, свідчать про те, що суб'єктивне сприйняття батьками симптомів їхньої дитини може мати більше значення для їх особистої адаптації (психічного здоров'я та благополуччя), ніж експертна оцінка цих ознак аутистичного розладу.

Обмеження та перспективи подальших досліджень. Вибірка нашого дослідження представлена нерівномірно за критерієм статі (більшість респондентів матері), що обмежило можливість дослідити потенційні статеві відмінності між чоловіками та жінками в контексті психологічного благополуччя опікунів дітей з РАС. Труднощі із залученням осіб чоловічої статі підтверджуються більшістю дослідників проблематики психічного здоров'я

та самореалізації опікунів, які виховують дітей із розладами аутистичного спектра.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні взаємозв'язку показників психологічного благополуччя та батьківської оцінки ефективності роботи фахівців у галузі РАС з їхніми дітьми.

Список використаних джерел

- Пасічник Р. Ф. (2024). Нейробатьківство в контексті виховання дітей з розладами аутистичного спектра. *Психологічні студії. Волинський національний університет імені Лесі Українки*, 1, 138–143. <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2024.1.18>
- Сердюк, Л. З. (2017). Структура та функція психологічного благополуччя особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Психологія праці. Експериментальна психологія*, 5(17), 124–133. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709129/1/Сердюк%201.pdf>
- Якнюнас, С. Є., & Гусак, Н. Є. (2019). Чинники батьківського стресу батьків, які виховують дитину з розладами аутистичного спектра. *Психологія та психосоціальні інтервенції*, 2, 67–74. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.67-74>
- Alsa, A., Sovitriana, R., Ekasari, A., & Endri, E. (2021). Psychological well-being of mothers with autistic children. *Journal of Educational and Social Research*, 11, 247–254. <https://doi.org/10.36941/jesr-2021-0144>
- Herring, S., Gray, K., Taffe, J., Tonge, B., Sweeney, D., & Einfeld, S. (2006). Behaviour and emotional problems in toddlers with pervasive developmental disorders and developmental delay: Associations with parental mental health and family functioning. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50(12), 874–822. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00904.x>
- Cai, R. Y., Uljarevic, M., & Leekam S. R. (2020). Predicting mental health and psychological wellbeing in mothers of children with autism spectrum disorder: Roles of intolerance of uncertainty and coping. *Autism Research*, 13(10), 1797–1801. <https://doi.org/10.1002/aur.2341>
- Chandler, S., Howlin, P., Simonoff, E., O'Sullivan, T., Tseng, E., & Kennedy, J. (2016). Emotional and behavioural problems in young children with autism spectrum disorder. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 58(2), 202–208. <https://doi.org/10.1111/dmcn.12830>
- Dykens, E. M., Fisher, M. H., Taylor, J. L., Lambert, W., & Miodrag, N. Reducing distress in mothers of children with autism and other disabilities: A randomized trial (2014). *Pediatrics*, 134(2), Article e454–63. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-3164>
- Ingersoll, B., & Hambrick, D. (2011). The relationship between the broader autism phenotype, child severity, and stress and depression in parents of children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5(1), 337–344. <http://dx.doi.org/10.1016/j.rasd.2010.04.017>
- Pruitt, M., Rhoden, M., & Ekas, N. (2018). Relationship between the broad autism phenotype, social relationships and mental health for mothers of children with autism spectrum disorder. *Autism*, 22(2), 171–180. <https://doi.org/10.1177/1362361316669621>
- Ryff, C. D. & Singer, B. (1998) The Contours of Positive Human Health. *Psychological Inquiry*, 9, 1–28. http://dx.doi.org/10.1207/s15327965pli0901_1
- Salomone, E., Leadbitter, K., Aldred, C., Barrett, B., Byford, S., Charman, T., ... Consortium, T. P. (2018). The association between child and family characteristics and the mental health and wellbeing of caregivers of children with autism in mid-childhood. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(4), 1189–1198. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3392-x>
- Yamada, A., Suzuki, M., Kato, M., Suzuki, M., Tanaka, S., Shindo T., ... Furukawa, T. (2007). Emotional distress and its correlates among parents of children with pervasive developmental disorders. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 61(6), 651–657. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2007.01736.x>

References

- Alsa, A., Sovitriana, R., Ekasari, A., & Endri, E. (2021). Psychological well-being of mothers with autistic children. *Journal of Educational and Social Research*, 11, 247–254. <https://doi.org/10.36941/jesr-2021-0144>
- Cai, R. Y., Uljarevic, M., & Leekam S. R. (2020). Predicting mental health and psychological wellbeing in mothers of children with autism spectrum disorder: Roles of intolerance of uncertainty and coping. *Autism Research*, 13(10), 1797–1801. <https://doi.org/10.1002/aur.2341>
- Chandler, S., Howlin, P., Simonoff, E., O'Sullivan, T., Tseng, E., & Kennedy, J. (2016). Emotional and behavioural problems in young children with autism spectrum disorder. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 58(2), 202–208. <https://doi.org/10.1111/dmcn.12830>
- Dykens, E. M., Fisher, M. H., Taylor, J. L., Lambert, W., & Miodrag, N. Reducing distress in mothers of children with autism and other disabilities: A randomized trial (2014). *Pediatrics*, 134(2), Article e454–63. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-3164>
- Herring, S., Gray, K., Taffe, J., Tonge, B., Sweeney, D., & Einfeld, S. (2006). Behaviour and emotional problems in toddlers with pervasive developmental disorders and developmental delay: Associations with parental mental health and family functioning. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50(12), 874–822. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00904.x>
- Ingersoll, B., & Hambrick, D. (2011). The relationship between the broader autism phenotype, child severity, and stress and depression in parents of

children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5(1), 337–344. <http://dx.doi.org/10.1016/j.rasd.2010.04.017>.

Pasichniak, R. (2024). Neuroparenting in the context of education of children with autism spectrum disorder *Psychological Studies. Lesya Ukrainka Volyn National University*, 1, 138–143. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2024.1.18>.

Pruitt, M., Rhoden, M., & Ekas, N. (2018). Relationship between the broad autism phenotype, social relationships and mental health for mothers of children with autism spectrum disorder. *Autism*, 22(2), 171–180. <https://doi.org/10.1177/1362361316669621>

Ryff, C. D. & Singer, B. (1998) The Contours of Positive Human Health. *Psychological Inquiry*, 9, 1–28. http://dx.doi.org/10.1207/s15327965pli0901_1

Salomone, E., Leadbitter, K., Aldred, C., Barrett, B., Byford, S., Charman, T., . . . Consortium, T. P. (2018). The association between child and family characteristics and the mental health and wellbeing of caregivers of children with autism in mid-childhood. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(4), 1189–1198. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3392-x>

Serdiuk, L. (2017). The structure and function of psychological well-being. *Actual Problems of Psychology: Scientific Papers of the G. S. Kostyuk Institute of Psychology Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Psychophysiology. Psychology of work. Experimental Psychology*, 5(17), 124–133 [in Ukrainian]. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709129/1/Сердюк%201.pdf>

Yakniunas E., Gusak, N. (2019). Parental stress in families of children with autism. *psychology and psychosocial interventions*, 2, 67–74 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.67-74>

Yamada, A., Suzuki, M., Kato, M., Suzuki, M., Tanaka, S., Shindo T., ... Furukawa, T. (2007). Emotional distress and its correlates among parents of children with pervasive developmental disorders. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 61(6), 651–657. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2007.01736.x>

Отримано редакцією журналу / Received: 15.07.24

Прорецензовано / Revised: 26.10.24

Схвалено до друку / Accepted: 15.12.24

Ruslana PASICHNIAK, PhD (Psychol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0009-0006-1421-7480

e-mail: ruslana.pasich@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF CHARACTERISTICS OF A CHILD WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER ON THE PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF PARENTS

Background. The ability of parents to effectively promote the development and successful adaptation of children with autism spectrum disorders depends on their own emotional states and psychological well-being. Parents' subjective evaluation of their child's difficulties stemming from autism symptoms significantly affects their sense of self and overall life satisfaction. The aim of the study was to identify the influence of a child's characteristics on the main indicators of psychological well-being in parents.

Methods. Empirical data were obtained through a questionnaire method (author's questionnaire) and the "Psychological Well-being Scale" by Carol D. Ryff, and their processing was carried out using the nonparametric statistical criterion of Mann-Whitney and the Kendall's Tau-b method.

Results. The findings revealed a predominant low level of psychological well-being, particularly concerning parents' perceptions of personal growth (50% of the surveyed respondents reported a low level of this indicator). Satisfaction in the areas of environmental management, personal growth, positive relationships with others, and self-acceptance tends to decline with an increase in the number of difficulties caused by the diagnosis of autism spectrum disorders. No significant differences in psychological well-being indicators were found in relation to children's speech and sensory issues.

Conclusions. The most sensitive aspects of the psychological well-being of parents raising children with autism spectrum disorders were identified as: "Environmental management", "Personal growth", "Positive relationships with others", "Self-acceptance" (including the number of types of difficulties, behavioral issues, sleep disorders), and "Life goals". Behavioral problems, their frequency, and sleep disorders were the most significant factors influencing differences in the levels of psychological satisfaction of caregivers.

Keywords: autism spectrum disorder, psychological well-being, personal growth, positive relationships with others, environmental management, self-acceptance.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.